

УДК 342.7: [35.078.3]

Ксенія Філіпчук

Національний університет “Львівська політехніка”,
аспірант Навчально-наукового інституту права,

психології та інноваційної освіти

Ksen 1234@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2493-6901>

ЕЛЕКТРОННІ ВИБОРИ ЯК НОВІТНЄ ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

<http://doi.org/10.23939/law2023.39.297>

© Філіпчук К., 2023

У статті проводиться аналіз електронних виборів як новітнього трансформаційного явища сучасної правової реальності.

Згруповані переваги електронного голосування: голосування в електронній системі реалізується швидше, а також не потрібно фізично відвідувати виборчу дільницю; електронні системи можуть надати можливість голосувати людям, які мають фізичні обмеження, що забезпечують їм вибір до виборчої ділянки; збільшення явки виборців, зокрема за рахунок молоді, які зазвичай є пасивними учасниками політичного процесу; електронні системи можуть мати вбудовані механізми безпеки, які створюють можливість нечесного підрахунку голосів складнішою; можуть надати можливість віддалено голосувати громадянам, які перебувають за межами своєї держави; заміна традиційного паперового голосування на електронне може зменшити витрати на друк та обробку бюлетенів; широкі можливості для аналізу та статистичної обробки даних; можливість підрахунку голосів у режимі реального часу; можливість впровадження механізмів перевірки та аудиту голосів, оскільки електронні системи можуть бути оснащені інструментами для перевірки точності голосів.

Мотивовано, що впровадження електронного голосування під час кризових вимог потребує особливо високого рівня безпеки та захисту, щоб уникнути можливого впливу ззовні або внутрішніх загроз, додатковим критерієм легітимності електронного голосування є забезпечення доступністю цієї технології для всіх шарів суспільства, у тому числі тих, хто може мати обмежений доступ до Інтернету чи технічних засобів.

Доведено, що при продовженні тривалості війни електронне урядування може стати єдиною можливим засобом для виходу з політичної та правової кризи, оновлення владного апарату та демократизації державних інституцій. Однак впровадження таких технологій має застосовуватися як виключна альтернатива для осіб, які є комбатантами, або цивільного населення, що проживають недалеко від арени бойових дій, на іншій (порівняно спокійній) території, класичну систему виборчого процесу не можна замінити іншими формами, бо це призведе до суттєвих загроз нелегітимності всієї виборчої процедури.

Ключові слова: електронні вибори; трансформаційне суспільство; інформаційні технології; політичні права; виборчі права; виборчий процес; легітимність влади; органи державної влади.

Постановка проблеми. Електронні вибори є сучасною технологічною практикою проведення виборів, яка базується на використанні електронних систем та інформаційних технологій для збору, обробки та обчислення голосів виборців. Сутність електронних виборів виникає в тому, щоб

дати можливість громадянам голосувати в електронній формі, замість традиційного паперового голосування. Електронне голосування набуває особливого значення під час кризових обставин, таких як природні катастрофи, пандемії, чи воєнні конфлікти, виступаючи ефективним інструментом для забезпечення демократичних процесів та продовження збереження громадянських прав та свобод. Електронні системи не можуть дати можливість голосувати, не виходячи з дому, що уникне скупчення людей у виборчих дільницях та допоможе запобігти поширенню інфекційних захворювань, також дають можливість виборцям, які можуть бути в зоні небезпеки або в карантині, впливати на політичні рішення без ризику для свого здоров'я.

Така система забезпечує використання спеціалізованого програмного забезпечення та апаратних засобів, що забезпечують конфіденційність, цілість та достовірність голосів. Зазвичай вона включає елементи криптографічного захисту, захисту від впливу ззовні та можливості перевірки результатів.

Однак електронні вибори також породжують питання безпеки та надійності. Серйозний аналіз та вдосконалення технологій є критичними для забезпечення довіри громадян до цього способу вибору. Надзвичайно важливо забезпечити аспекти демократії та прав людини при реалізації електронних виборів, щоб забезпечити їх справедливість та відкритість.

Аналіз дослідження проблеми. Трансформація правової реальності вимагає зміни правового регулювання політичних прав, тому проблематика, що розглядається має біфуркаційний характер та синергетичний вимір. Сутнісні характеристики, питання оновлення та дієвості правил та норм політичного характеру буди предметом аналізу низки фахівців у сфері як конституційного, так і адміністративного права, а також загальнотеоретичної юриспруденції. Серед українських науковців слід відзначити праці О. М. Бикова, І. М. Жаровської, Н. П. Бортник, І. О. Личенко, В. Б. Ковальчука, М. М. Сірант та інших.

Ряд науковців досліджували аспекти електронного голосування як фактори прояву технологічного прогресу, зокрема S. Nakak, W. Z. Khan, G. A. Gilkar, M. Imran, N. Guizani та інші.

Проте загалом відсутній комплексний аналіз питань електронного урядування, особливо в контексті їх прийнятності в сучасних умовах військово-правової реальності.

Метою статті є аналіз електронних виборів як новітнього трансформаційного явища сучасної правової реальності.

Виклад основного матеріалу. Нині політичне товариство, особливо на рівні міжнародних інституцій та держав-партнерів України активізують до обговорення потребу оновлення влади в нашій державі. Чергові вибори Президента в Україні мали б відбуватися у 2024 році. Відповідно до національного законодавства, під час введення воєнного стану фактично скасоване право проведення виборів, однак закінчення терміну повноважень органів влади створює дискусії щодо легітимності влади та можливості її абсолютизації чи узурпації.

Військові загрози безпеки в цьому аспекті стають пріоритетними. За дослідженнями соціологічних служб 64 % українців негативно ставляться до ідеї проведення виборів під час війни, за таку можливість висловилися лише 15 % респондентів [1].

Єдиним можливим виходом з ситуації може стати впровадження електронного голосування, як новітньої можливості реалізації виборчих прав. Інженери з усього світу створили нові методики голосування, які пропонують певний антикорупційний захист, водночас гарантуючи правильний процес голосування. Технологія запровадила нові методи та методи електронного голосування, які є важливими та створили серйозні виклики демократичній системі. Електронне голосування підвищує надійність виборів порівняно з ручним голосуванням. На відміну від звичайного методу голосування, це підвищило як ефективність, так і цілісність процесу. Завдяки гнучкості, простоті використання та дешевизні порівняно із загальними виборами електронне голосування широко використовується для прийняття різноманітних рішень [2].

Електронні вибори як новітнє трансформаційне явище сучасної правової реальності

Переваги електронного голосування, на нашу думку, полягають у такому:

- голосування в електронній системі реалізується швидше, а також не потрібно фізично відвідувати виборчу дільницю;
- електронні системи можуть дати можливість голосувати людям, які мають фізичні обмеження, що забезпечують їм вибір до виборчої ділянки;
- збільшення явки виборців, зокрема за рахунок молоді, які зазвичай є пасивними учасниками політичного процесу;
- електронні системи можуть мати вбудовані механізми безпеки, які створюють можливість нечесного підрахунку голосів складнішою;
- можуть дати можливість віддалено голосувати громадянам, які перебувають за межами своєї держави.
- заміна традиційного паперового голосування на електронне може зменшити витрати на друк та обробку бюлетенів.
- широкі можливості для аналізу та статистичної обробки даних;
- можливість підрахунку голосів у режимі реального часу;
- можливість впровадження механізмів перевірки та аудиту голосів, оскільки електронні системи можуть бути оснащені інструментами для перевірки точності голосів.

Електронні вибори під час війни можуть змінити важливу роль у забезпеченні демократичних процесів та збереженні громадянських прав у надзвичайних ситуаціях, оскільки можуть функціонувати як один із можливих інструментів, котрі можуть бути використані з обов'язковим дотриманням високих стандартів безпеки та довіри до виборчого процесу. Електронні системи гіпотетично дають змогу виборцям голосувати, не виходячи із зони безпеки, що може бути прийнятно для тих, хто перебуває на територіях, що межують з ареною бойових дій, а також для комбатантів. Загалом електронне голосування під час війни сприяє збереженню життя та здоров'я громадян. Також електронні вибори можуть забезпечити можливість швидкого та ефективного підрахунку голосів, уникнувши можливих затримок чи маніпуляцій, пов'язаних з ручним підрахунком.

Однак важливо акцентувати, що електронні вибори під час війни стають зі специфічними викликами та загрозами, оскільки, по-перше, необхідно забезпечити доступ до технологій для всіх верств населення, включаючи тих, хто може мати обмежений доступ до Інтернету чи технічних засобів; по-друге, загрози інформаційно-комунікативного характеру, зокрема хоперські атаки, можуть спричинити девальвацію результатів виборів.

Електронне голосування, хоча має потенціал покращити доступність та ефективність вибору, також має проблеми та деякі загрози. Компаративний аналіз наукової доктрини та практики проведення виборів у деяких країнах шляхом задіяння електронних засобів (зазвичай додатково разом з класичною формою голосування) все ж вказує на суттєві проблеми. Зокрема, первинно у сфері безпеки та кібербезпеки. Електронні системи піддають ризику кібератаки та зловживання, якщо не забезпечується висока захищеність, можливість вручення та підроблення голосів, можна порушити довіру до всієї виборчої системи, тому первинним викликом є те, що органам державної влади необхідно забезпечити можливість легітимного голосування, відповідно до загальноновизнаних міжнародних принципів, щоб уникнути будь-яких сумнівів у правомірності виборів. Модель таємного голосування використовувалася для посилення довіри до демократичних систем з самого початку системи голосування.

Актуалізується також аспект забезпечення конфіденційності голосування, проблема полягає в ідентифікації виборця, необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми, які захищають особисті дані виборців, а також вказують на те, що голосування здійснювалося особисто, без зовнішнього тиску на особу. Як вказують іноземні дослідники (Jafar U., Aziz M. J. A., Shukur Z.) наявні методи електронного голосування становлять небезпеку надмірних повноважень і мані-

пуляції деталями, що обмежує принципову справедливість, конфіденційність, секретність, анонімність і прозорість процесу голосування. Більшість процедур тепер централізовані, ліцензовані відповідальним органом, контролюються, вимірюються та контролюються в електронній системі голосування, що саме по собі є проблемою для прозорого процесу голосування [3].

Поряд з цим науковці доводять, що навпаки, електронні механізми можуть усунути політичний вплив на виборчий процес, зробити їх більш незалежними та чесними. Зокрема вказується, що електронні протоколи голосування мають єдиного контролера, який контролює весь процес голосування (тобто мовиться про орган влади, що уповноважений у сфері виборчого процесу), однак такий підхід призводить до помилкових виборів через недобросовісність центральної влади (виборчої комісії), яку важко виправити існуючими методами [4]. Децентралізована мережа може бути використана як сучасна техніка електронного голосування для обходу впливу на підрахунок голосів з боку панівної влади.

Система електронного голосування у своїй ідеології вже має закладену тенденцію до ексклюзивності та нерівності, інформаційні платформи можуть виключити групи населення, які не мають доступу до технологій або навичок для ефективного використання електронних систем голосування, ідентифікації, аплікації, що може призвести до нерівності у виборчому процесі. Важливо надати громадянам статусні навички та освіту щодо користування електронними системами голосування, щоб уникнути помилок та забезпечити точність виборів.

Сучасний технологічний прогрес зумовив верифіковані можливості у сфері реалізації політичних прав. Розвиток нових технологій провокують потребу розвитку правової реальності. Блокчейн є привабливою альтернативою звичайним електронним системам голосування з такими функціями, як децентралізація, невідмовність і захист безпеки. Використовується як для проведення голосування в залі засідань, так і для публічного голосування. Голосування – це нова фаза технології блокчейн, у цій галузі дослідники намагаються використати такі переваги, як прозорість, секретність і неспростовність, які є важливими для голосування [5]. З використанням блокчейну для додатків для електронного голосування значно покращили можливості технологічної досконалості у виборчому електронному процесі.

Висновок. Впровадження електронного голосування під час кризових вимог потребує особливо високого рівня безпеки та захисту, щоб уникнути можливого впливу ззовні або внутрішніх загроз, додатковим критерієм легітимності електронного голосування є забезпечення доступності цієї технології для всіх шарів суспільства, у тому числі тих, хто може мати обмежений доступ до Інтернету чи технічних засобів.

При продовженні тривалості війни електронне урядування може стати єдиною можливим засобом для виходу з політичної та правової кризи, оновлення владного апарату та демократизації державних інституцій. Однак впровадження таких технологій має застосовуватися як виключна альтернатива для осіб, які є комбатантами, або цивільного населення, що проживають недалеко від арени бойових дій, на іншій (порівняно спокійній) території, класичну систему виборчого процесу, на нашу думку, не можна замінити іншими формами, бо це призведе до суттєвих загроз нелегітимності всієї виборчої процедури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Центр Разумкова. Оцінка громадянами ситуації в країні. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Ставлення до проведення загальнонаціональних виборів в Україні до завершення війни. (Вересень 2023 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-provedennia-zagalnonatsionalnykh-vyboriv-v-ukraini-do-zavershennia-viiny-veresen-2023r>.

2. Chang V., Baudier P., Zhang H., Xu Q., Zhang J. Arami M. How Blockchain can impact financial services – The overview, challenges and recommendations from expert interviewees. *Technol. Forecast. Soc. Chang.* 2020, Vol. 158, 120166.
3. Jafar U., Aziz M. J. A., Shukur Z. Blockchain for Electronic Voting System – Review and Open Research Challenges. *Sensors* 2021. Vol. 21, 5874. URL: <https://doi.org/10.3390/s21175874>.
4. Wang B., Sun J., He Y., Pang D., Lu N. Large-scale election based on blockchain. *Procedia Comput. Sci.* 2018, Vol. 129, P. 234–237.
5. Hakak S., Khan W. Z., Gilkar G. A., Imran M., Guizani N. Securing smart cities through blockchain technology: Architecture, requirements, and challenges. *IEEE Netw.* 2020. Vol. 34. P. 8–14.

REFERENCES

1. Tsentrazumkova. Otsinka hromadianamy sytuatsii v kraini. *Dovira do sotsialnykh institutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromadskykh diiachiv. Stavlennia do provedennia zahalnonatsionalnykh vyboriv v Ukraini do zavershennia viiny.* (Veresen 2023 r.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-provedennia-zagalnonatsionalnykh-vyboriv-v-ukraini-do-zavershennia-viiny-veresen-2023r> [in Ukraine].
2. Chang V., Baudier P., Zhang H., Xu Q., Zhang J. Arami M. (2020). *How Blockchain can impact financial services – The overview, challenges and recommendations from expert interviewees.* Technol. Forecast. Soc. Chang. 158, 120166. [in English].
3. Jafar U., Aziz M. J. A., Shukur Z. (2021). *Blockchain for Electronic Voting System–Review and Open Research Challenges.* Sensors, 21, 5874. URL: <https://doi.org/10.3390/s21175874> [in English].
4. Wang B., Sun J., He Y., Pang D., Lu N. (2018). *Large-scale election based on blockchain.* Procedia Comput. Sci. 2018, 129, P. 234–237 [in English].
5. Hakak S., Khan W. Z., Gilkar G. A., Imran M., Guizani N. (2020). *Securing smart cities through blockchain technology: Architecture, requirements, and challenges.* IEEE Netw. 34. P. 8–14.

Дата надходження: 07.08.2023 р.

Ksenia Filipchuk

Lviv Polytechnic National University,

Institute law, psychology and innovative education

Ksen 1234@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2493-6901>

ELECTRONIC ELECTIONS AS THE NEWEST TRANSFORMATIONAL PHENOMENON OF MODERN LEGAL REALITY

The article analyzes electronic elections as the latest transformative phenomenon of modern legal reality.

Grouped advantages of electronic voting: voting in the electronic system is implemented faster, and there is no need to physically visit the polling station; electronic systems can enable people with physical limitations to vote, providing them with a choice of polling station; increase in voter turnout, in particular at the expense of young people, who are usually passive participants in the political process; electronic systems may have built-in security mechanisms that make the possibility of fraudulent vote counting more difficult; can provide the opportunity to vote remotely to citizens who are outside their state; replacing traditional paper voting with electronic voting can reduce the costs of printing and processing ballots; wide possibilities for analysis and statistical processing of data; the possibility of

counting votes in real time; the possibility of implementing vote verification and audit mechanisms, as electronic systems can be equipped with tools to verify the accuracy of votes.

Motivated that the implementation of e-voting in times of crisis requires a particularly high level of security and protection to avoid possible influence from outside or internal threats, an additional criterion for the legitimacy of e-voting is to ensure the availability of this technology to all sections of society, including those who may have limited access to the Internet or technical means.

It has been proven that if the duration of the war is extended, electronic governance can become the only possible means for getting out of the political and legal crisis, renewing the power apparatus and democratizing state institutions. However, the implementation of such technologies should be used as an exclusive alternative for persons who are combatants or civilians living near the arena of hostilities, in other (relatively calm) territory, the classical system of the election process cannot be replaced by other forms, because this will lead to significant threats illegitimacy of the entire election procedure.

Keywords: electronic elections; transformational society; information technologies; political rights; electoral rights; electoral process; legitimacy of government; state authorities.